

Sygn. akt III AUa 297/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	SSA Anna Polak SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Elżbieta Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2018 r. w Szczecinie

sprawy E. F.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o przyznanie emerytury rolniczej

na skutek apelacji ubezpieczonej

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 25 kwietnia 2018 r. sygn. akt VI U 41/18

1. oddala apelację,
2. odstępuje od obciążenia ubezpieczonej kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Anna Polak SSA Barbara Białecka SSO del. Gabriela Horodnicka

- Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 297/18

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 07.12.2017r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił ubezpieczonej E. F. prawa do emerytury.

Ubezpieczona E. F. wniosła odwołanie od wyżej wskazanej decyzji. W uzasadnieniu ubezpieczona wskazała, że pracowała w gospodarstwie rolnym teściów od 04.02.1977 r. do 23.03.1987r. i okres ten winien być uwzględniony do okresu ubezpieczenia społecznego rolników.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko zawarte w zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2018 roku Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczona urodziła się w dniu (...) Wniosła dnia 25.10.2017r. o przyznanie prawa do emerytury rolniczej. Wykazała bezspornie 20 lat, 5 miesięcy oraz 21 dni pracy w gospodarstwie rolnym. Pozwany uwzględnił okres opłacania składek (1983-1990) w wymiarze 3 lat, 9 miesięcy i 7 dni, okres ubezpieczenia (od 01.01.1991r.) w wymiarze 9 lat, 9 miesięcy, okres umorzenia składek w wymiarze 4 lata i 6 miesięcy oraz okres pracy ubezpieczonej w gospodarstwie rolnym rodziców od 12.07.1973r. do 28.10.1975r. i od 06.06.1976r. do 02.08.1976r. z wyłączeniem okresu zatrudnienia pracowniczego.

W okresie 29.10.1975r. do 05.06.1976r. E. F. zatrudniona była w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę w (...) w G.. Natomiast od dnia 03.08.1976r. do 31.05.1987r. ubezpieczona pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy w Spółdzielni Pracy (...) w G.. Od 04.02.1977 r. do 23.03.1987r ubezpieczona zamieszkiwała i pracowała w gospodarstwie rolnym teściów W. i P. F. w wymiarze 5-6 godzin codziennie.

Ubezpieczona pobiera emeryturę z ZUS na mocy decyzji z dnia 04.10.2017r.

Po dokonaniu powyższych ustaleń Sąd I instancji zważył, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd orzekający zważył, że istota sporu sprowadzała się do oceny żądania ubezpieczonej uwzględnienia okresu pracy od 04.02.1977 r. do 23.03.1987r. w gospodarstwie rolnym teściów w wymiarze 5-6 godzin codziennie, do okresu ubezpieczenia społecznego rolników.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy przyjął art. 19, art. 20 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2017 r. poz. 2336), zgodnie z którymi:

1. Emerytura rolnicza przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny; wiek emerytalny kobiety wynosi 60 lat, a mężczyzny 65 lat;
- 2) podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 25 lat, z uwzględnieniem art. 20.

2. Emerytura rolnicza przysługuje także ubezpieczonemu rolnikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek 55 lat, jeśli jest kobietą, albo 60 lat, jeśli jest mężczyzną;
- 2) podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 30 lat;
- 3) zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej.

2a. Przepis ust. 2 stosuje się do rolnika, który do dnia 31 grudnia 2017 r. spełnił warunki, o których mowa w ust. 2.(...)

Według art. 20 ww. ustawy :

1. Do okresów ubezpieczenia wymaganych zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 zalicza się okresy:

- 1) podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990;

2) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16. roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r.;

3) od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi.

2. Okresów, o których mowa w ust. 1, nie zalicza się do okresów ubezpieczenia, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie odrębnych przepisów.

3. Przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.

Sąd orzekający wskazał, że jak wynika z niespornego stanu faktycznego sprawy ubezpieczona od dnia 03.08.1976r. do 31.05.1987r. pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy w Spółdzielni Pracy (...) w G.. Natomiast w okresie spornym od 04.02.1977 r. do 23.03.1987r, ubezpieczona zamieszkiwała i pracowała w gospodarstwie rolnym teściów w wymiarze 5-6 godzin codziennie.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że z art. 7 ww. ustawy wynika, iż ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy:

1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny,

2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1

- jeżeli ten rolnik lub domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

2. Ubezpieczeniem wypadkowym, chorobowym i macierzyńskim na wniosek obejmuje się innego rolnika lub domownika, jeżeli działalność rolnicza stanowi stałe źródło jego utrzymania, a także osobę, która będąc rolnikiem przeznaczyła grunty prowadzonego gospodarstwa rolnego do zalesienia na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

3. Innego rolnika, domownika lub osobę, która przeznaczyła grunty do zalesienia, obejmuje się ubezpieczeniem wypadkowym, chorobowym i macierzyńskim na wniosek, wyłącznie w zakresie ograniczonym do świadczeń określonych w art. 9 pkt 1, jeżeli podlegają innemu ubezpieczeniu społecznemu albo mają ustalone prawo do emerytury lub renty lub do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

4. Przepisów ust. 2 i 3 nie stosuje się do emerytów i rencistów, którzy mają orzeczoną niezdolność do samodzielnej egzystencji.

Według art. 16. 1. Ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy:

1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny;

2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1;

3) osoba pobierająca rentę strukturalną współfinansowaną ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej lub ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich;

4) małżonek osoby, o której mowa w pkt 3, jeżeli renta strukturalna współfinansowana ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej lub ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich wypłacana jest ze zwiększeniem na tego małżonka.

2. Ubezpieczeniem emerytalno-rentowym na wniosek obejmuje się:

1) innego rolnika lub domownika, który podlega ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu w pełnym zakresie, jeżeli złożono wniosek o objęcie go ubezpieczeniem emerytalno-rentowym;

2) osobę, która podlegała ubezpieczeniu jako rolnik i zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej, nie nabywając prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia, jeżeli podlegała ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 12 lat i 6 miesięcy;

3) osobę pobierającą rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy jako rentę okresową;

4) osobę, która podlegała ubezpieczeniu jako rolnik lub domownik i zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej lub pracy w gospodarstwie rolnym w związku z nabyciem prawa do świadczenia pielęgnacyjnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych albo zasiłku dla opiekuna na podstawie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów przez okres pobierania tego świadczenia albo zasiłku - do uzyskania 25-letniego okresu ubezpieczenia emerytalno-rentowego, o którym mowa w art. 19 ust. 1 pkt 2.

3. Przepisów ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1, 2 i 4 nie stosuje się do osoby, która podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub ma ustalone prawo do emerytury lub renty, lub ma ustalone prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Sąd I instancji zaznaczył, że ustawa wyłącza z ubezpieczenia społecznego rolników -domownika, który podlega innemu ubezpieczeniu.

W ocenie Sądu Okręgowego ubezpieczona podlegała w okresie spornym ubezpieczeniu społecznemu z tytułu wykonywania pracy w Spółdzielni Pracy (...) w G.. Zatem nie może zostać okres pracy w gospodarstwie rolnym teściów uwzględniony do okresów ubezpieczenia społecznego rolników i tym samym uzupełnić okresu uwzględnianego do prawa do emerytury.

Sąd I instancji zaznaczył, że analogiczną regulację przewidywał art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin stanowiąc (w pierwotnym brzmieniu), że przez domowników rozumie się członków rodziny rolnika i inne osoby pracujące w gospodarstwie rolnym, jeżeli pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym z rolnikiem, ukończyły 16 lat, nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie innych przepisów, a ponadto praca w gospodarstwie rolnym stanowi ich główne źródło utrzymania. Przy czym zgodnie z art. 1 tej ustawy ubezpieczenie społeczne rolników indywidualnych, zwane dalej "ubezpieczeniem", obejmowało rolników prowadzących gospodarstwa rolne oraz domowników pracujących w gospodarstwie rolnym.

Dalej Sąd orzekający podkreślił, że ubezpieczenie społeczne rolników ma charakter wyłącznie subsydiarny. Istnieje tylko wtedy, gdy dana osoba jest rolnikiem w ww. rozumieniu art. 6. 1 oraz nie podlega innemu ubezpieczeniu, ani nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty (art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 1). Oznacza to, że osoba wykonująca inną niż rolnicza pracę zarobkową i ubezpieczona z tego tytułu, z ustawowej definicji nie spełnia warunków do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniem rolniczym i nie podlega temu ubezpieczeniu, mimo formalnego objęcia decyzją organu rentowego. Z przepisów ustawy z 20 grudnia 1990 r. (art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 1) jednoznacznie wynika, że nie one stwarzają możliwości wyboru ubezpieczenia. Wręcz przeciwnie, pozwalają na objęcie ubezpieczeniem rolniczym tylko wtedy, gdy nie istnieje inny tytuł ubezpieczenia (zob. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 13 grudnia 2016 r. III AUa 73/16, LEX nr 2292436) .

Taki pogląd, jak dostrzegł Sąd Okręgowy, został również przyjęty przez Sąd Apelacyjny w Lublinie w sprawie III AUa 918/16 . Sąd ten wskazał, że pozostawanie w stosunku pracy i podleganie z tego tytułu ubezpieczeniu społecznemu wyłącza możliwość zaliczenia równoległego okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców do rolniczego stażu ubezpieczeniowego.

Sąd I instancji podzielił również pogląd wyrażony w przytoczonej sprawie, że skoro przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (przed 01.01.1983r), czyli w części okresu spornego, nie obowiązywały przepisy definiujące domownika ani obejmujące go ubezpieczeniem rolniczym, to należałoby zastosować przepisy najbliższe okresowi, wskazanemu przez wnioskodawczynię tj. przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (t.j. Dz.U. z 1989 r. Nr 24), co też zostało omówione wyżej.

Ubezpieczona jako posiadająca inny tytuł do ubezpieczenia (umowę o pracę) nie mogła, zdaniem Sądu Okręgowego, zostać uznana za domownika również w okresie kiedy praca była wykonywana, zatem nie mogła z tego tytułu zostać niejako podwójnie ubezpieczona.

Reasumując Sąd I instancji wskazał, że ubezpieczona w okresie od 04.02.1977 r. do 23.03.1987r pozostawała w ubezpieczeniu pracowniczym i praca w rolnictwie nie była jej głównym źródłem utrzymania i wobec tego nie ma podstaw do zaliczenia okresu pracy ubezpieczonej w gospodarstwie rolnym teściów do jej ogólnego ubezpieczenia rolniczego.

Na marginesie Sąd orzekający dodał, że powyższe rozważania prawne odnoszą się również do okresu wyłączonego przez pozwanego z okresu pracy ubezpieczonej w gospodarstwie rolnym jej rodziców, kiedy to pracowała od 29.10.1975r. do 05.06.1976r w (...) w G..

Z wyrokiem nie zgodziła się ubezpieczona. Wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i przyznanie jej prawa do emerytury rolniczej zgodnie ze złożonym wnioskiem, albo o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Ponadto wniosła o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje stanowisko wskazała, że mimo iż faktycznie pracowała w gospodarstwie rolnym i opłacała należne składki ubezpieczeniowe, to została pozbawiona prawa do świadczenia. Pozwany zdaniem ubezpieczonej nie powinien pobierać składek za okres, który nie podlegał zaliczeniu do uprawnień do świadczenia, a skoro składki pobrał to powinien również przyznać świadczenie, albowiem prawo do tego świadczenia było uzależnione od opłacania składek.

Organ rentowy wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od ubezpieczonej kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja wnioskodawczyni nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i wydał trafne, odpowiadające prawu rozstrzygnięcie. Sąd Apelacyjny ustalenia te podziela i przyjmuje za własne, co powoduje, że nie zachodzi potrzeba ich szczegółowego powtarzania. Poczynione przez Sąd pierwszej instancji rozważania prawne, Sąd Apelacyjny w całości akceptuje, nie ma więc konieczności ich powielania.

W rozpatrywanej sprawie spór, wyznaczony treścią decyzji organu rentowego, dotyczy oceny, czy odwołująca spełniła warunki do ustalenia prawa do emerytury rolniczej, które zostały określone w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 704). Przewiduje on możliwość przyznania ubezpieczonemu rolnikowi emerytury rolniczej, jeśli spełni on łącznie warunki dotyczące: wieku wynoszącego 60 lat dla kobiet, podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 25 lat. Do okresów podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, od których zależy prawo do emerytury rolniczej, zalicza się okresy: podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach

1983-1990; prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16. roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r.

W przypadku osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. przy ustalaniu prawa do emerytury rolniczej nie zalicza się okresów podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu, od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi (art. 20 ust. 3 ww. ustawy). Przepisy emerytalne to przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748). Po zmianach do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wprowadzonych ustawą o emeryturach kapitałowych z dnia 21 listopada 2008 roku (Dz.U. 2008 r., Nr 228, poz. 1507) osoby urodzone po 1948 roku nie mają bowiem możliwości łączenia okresów ubezpieczenia w KRUS i ZUS.

Obowiązujące od 2009 roku zasady w zakresie ustalania prawa do emerytury rolniczej dotyczą rolników, urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., bowiem takie osoby objęła reforma powszechnego systemu emerytalnego. Ponieważ emerytura ze zreformowanego systemu powszechnego przysługuje każdemu ubezpieczonemu w tym systemie bez względu na długość przebytego stażu ubezpieczeniowego w ZUS, a więc także rolnikom „dwuzawodowcom”, świadczenie takie jest wypłacane niezależnie od faktu uzyskania przez rolnika prawa do emerytury rolniczej z KRUS.

Nie ulega wątpliwości, że E. F. nie legitymuje się wymaganym okresem ubezpieczenia, o którym mowa w art. 19 ust. 1 ww. ustawy.

Wskazany w odwołaniu oraz w apelacji okres od 4.02.1977 roku do 23.03.1987 roku to czas pozostawania przez ubezpieczoną w ubezpieczeniu pracowniczym. Organ rentowy, którego stanowisko podzielił Sąd I instancji, nie zaliczył wnioskodawczyni powyższego okresu do okresów ubezpieczenia argumentując, że do wnioskodawczyni – urodzonej po dniu 31 grudnia 1948r.- ma zastosowanie art. 20 ust. 3 ww. ustawy, a zatem okresy te, jako okresy, w których ubezpieczona podlegała obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie innych przepisów, tj. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, nie podlegają zaliczeniu do okresów wymaganych do emerytury rolniczej.

Również zgodnie z konsekwentnym stanowiskiem tutejszego Sądu ubezpieczenie społeczne rolników ma charakter wyłącznie subsydiarny. Istnieje tylko wtedy, gdy dana osoba jest rolnikiem w ww. rozumieniu art. 6 ust. 1 oraz nie podlega innemu ubezpieczeniu, ani nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty (art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 1). Oznacza to, że osoba wykonująca inną niż rolnicza pracę zarobkową i ubezpieczona z tego tytułu, z ustawowej definicji nie spełnia warunków do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniem rolniczym i nie podlega temu ubezpieczeniu.

Jak wynika z dokumentacji pracowniczej, E. F. w spornym okresie zatrudniona była na podstawie umowy o pracę w Spółdzielni Pracy (...) na stanowisku kaletnik w pełnym wymiarze czasu pracy. Jak stanowi art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązkowo ubezpieczeniem społecznym objęte są osoby fizyczne będące pracownikami. W zgodzie zatem z powyższymi przepisami, słusznie przyjął Sąd Okręgowy, że ubezpieczona w spornym czasie posiadała inny tytuł do ubezpieczenia – spółdzielczą umowę o pracę. W rezultacie nie mogła w tym okresie zostać uznana za domownika (zgodnie z art. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), co za tym idzie praca w rolnictwie nie była jej głównym źródłem utrzymania.

Z tych powodów brak było podstaw do zaliczenia okresu pracy ubezpieczonej w gospodarstwie rolnym teściów do jej ubezpieczenia rolniczego.

Powyższe prowadziło do oddalenia apelacji jako bezzasadnej na podstawie art. 385 k.p.c. – punkt I sentencji wyroku.

Odstępując od obciążania E. F. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za II instancję Sąd kierował się zasadą słuszności wyrażoną w art. 102 k.p.c., w myśl którego w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może

zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Sąd miał na uwadze przedmiot sprawy (spór dotyczył prawa do emerytury). Zatem skarżąca, mimo iż przegrała spór w sprawie, mogła mieć subiektywne przeświadczenie o słuszności swojego stanowiska. Okoliczności te przemawiają w ocenie Sądu za odstąpieniem od obciążania jej kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za II instancję – punkt II sentencji wyroku.

SSA Anna Polak SSA Barbara Białecka SSO del. Gabriela Horodnicka

-Stelmaszczuk